

Концепція ефективного впровадження програм зовнішньої допомоги розвитку для реалізації пріоритетів України

У статті проведено оцінку впливу впровадження в Україні проектів та програм міжнародної технічної допомоги, на основі якої виокремлено внутрішні та зовнішні фактори та причини, за рахунок яких реалізація проектів донорів щодо забезпечення соціально-економічного розвитку України є неефективною.

В статті проведена оцінка впливу впровадження в Україні проектів та програм міжнародної технічної допомоги, на основі якої виокремлено внутрішні та зовнішні фактори та причини, за рахунок яких реалізація проектів донорів щодо забезпечення соціально-економічного розвитку України є неефективною.

In the article the estimation of influence of implementation is conducted in Ukraine of projects and programs of international technical assistance on the basis of that internal and external factors and reasons are distinguished due to that realization of projects of donors concerning the socio-economic development of Ukraine is ineffective.

Постановка проблеми. На сьогодні для економіки України є важливим розширення можливості доступу до позабюджетних коштів при формуванні організаційно-економічного механізму виконання програм соціально-економічного розвитку України, в яких державний бюджет виступає основною фінансуванням.

Формування переліку проблем, що підлягають розв'язанню за допомогою бюджетних програм та завдань, на вирішення яких направлені ресурси донорів, здійснюються на підставі стратегії соціально-економічної політики держави. Зазвичай проекти міжнародної технічної допомоги спрямовані на вирішення тих проблем, які Україна сьогодні не в змозі вирішити самостійно та є додатковим джерелом для реалізації пріоритетів Уряду. Впровадження системи поєднання ресурсів донорів та держави дозволить більш ефективно реалізовувати як бюджетні програми так і проекти міжнародної технічної допомоги.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Зазначена тема висвітлювалася А.В. Базилієм [1], Л.Л. Кістерським [5], Л.О. Мусіною [6], В.І. Нанівською [7] та Т.В. Липовою [5] у контексті розроблення та впровадження національних стратегій розвитку, зміцнення координаційної системи управління, що, в свою чергу, надасть можливість більш ефективно використовувати ресурси міжнародної технічної допомоги. Водночас питання щодо розроблення комплексної системи спрямованої на забезпечення ефективності ре-

сурсів донорів у контексті управління проектними циклами проектів залишається не вирішеним.

Метою даної статті є формування механізму співробітництва з донорами з метою підвищення ролі міжнародної технічної допомоги у процесі реалізації завдань уряду шляхом розроблення системи поєднання ресурсів держбюджету з ресурсами донорів при реалізації бюджетних програм, що сприятиме підтримці ініціатив уряду у здійсненні реформ та надасть можливість програмувати програми зовнішньої допомоги розвитку та впливати на кінцеві результати їх впровадження.

Виклад основного матеріалу. Україна є отримувачем зовнішньої допомоги з часу здобуття незалежності. За цей час до країни надійшло близько \$7,5 мільярдів доларів США у вигляді міжнародної технічної допомоги (МТД) та більше \$12 млрд. у вигляді фінансової допомоги. Найбільшими донорами технічної допомоги для України є Європейська Комісія та Сполучені Штати Америки, Канада, ФРН, Японія основними кредиторами – Міжнародний валютний фонд (МВФ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) [3].

Програми Європейської Комісії спрямовані на поширення співпраці і економічної інтеграції України до Європейського Союзу, програми США з початку надання допомоги мали три стратегічні цілі: сприяти створенню широкої ринкової економіки; сприяти створенню основи та традицій демократичної політичної системи, яка забезпечує відкриту економічну та політичну участь; сприяти створенню мережі соціальних послуг для людей під час та після економічного та політичного переходу на ринкові засади [1].

Однак в Україні донори зіштовхнулися з неефективністю цих програм. Досвід впровадження проектів МТД висвітлено ряд проблем з їх реалізації як з боку донорів, так і з боку уряду. Результати дослідження реалізації проектів та програм міжнародної технічної допомоги в Україні проаналізовані за допомогою СВOT-аналізу та наведені в таблиці [4, 7, 11].

Після проведення ряду оцінок реалізації проектів МТД в Україні було визнано, що МТД являла собою специфічну функціональну форму для ввезення капіталу. Її специфічність полягала в тому, що вона не мала на меті отримання конкретного доходу від укладення капіталу донорів в Україну її функцією було створення умов для формування в нашій державі атрибутів та інфраструктури ринкової економіки, що створило умови для користуватися сучасними інформаційними та технологічними методами обслуговування капіталу

СВОТ-аналіз впровадження в Україні проектів та програм МТД

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішні фактори	<p>1. Отримання досвіду до знань і найпередовіших досягнень країн-донорів</p> <p>2. Прискорення міжнародної інтеграції (Україна є членом та співпрацює з низкою міжнародних організацій економічного спрямування, серед них передусім СОТ, СНД, ГУАМ), зокрема, до європейської та євроатлантичної.</p> <p>3. Ринкова переорієнтація економіки України на засадах багатокладної економіки, яка включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування основних атрибутів національної економіки: грошова, фінансова, платіжна, податкова, митна, банківська та інші системи - формування нової системи відносин власності (утвердження механізмів приватної власності, розширення корпоративного та приватного секторів економіки); - формування основних елементів ринкової інфраструктури: аукціони, торгово-промислові палати, торгові доми, ярмарки, маркетинг, біржі, брокерські, страхові, аудиторські фірми, холдингові компанії; - реформування земельних відносин (роздержавлення землі та передача її у власність шляхом приватизації, формування платних орендних відносин і ринку землі); - утвердження ринкового механізму ціноутворення, здійснення переходу до світових цін, запровадження ліберального режиму зовнішньої торгівлі; - сприяння становленню підприємництва, реструктуризація підприємств, їх адаптація до умов ринкової кон'юнктури, утверджується широкий прошарок власників акцій, нерухомості тощо; - створення умов для іноземного інвестування в економіку України. <p>4. Розвиток демократії: реформування засобів масової інформації; створення ряду недержавних організацій та недержавних науково-дослідних інститутів, які почали впливати на вироблення і реалізацію політики держави, що дало поштовх для більшості з них перетворитися на політичні партії.</p> <p>5. Розвиток правової та адміністративної реформи.</p> <p>6. Реформація системи соціального захисту</p>	<p>1. Рекомендації, що надавалися у багатьох випадках були неадекватними, вони часто зводилися до застосування штучно сконструйованих стандартних стереотипів, були механічною калькою з чужого досвіду, не враховували специфіку нашої держави.</p> <p>2. Зменшення можливості держави впливати на стан власного ринку, економіка держави поступово потрапляє під вплив ТНК і міжнародних організацій. Вони мають свої цілі, які можуть суперечити національним інтересам держави. Найбільші ризики процесів глобалізації щодо економіки України пов'язані з меншою можливістю, порівняно з розвинутими країнами, скористатись глобальними фінансами, впливати на них, утримувати належний баланс експортно-імпортних операцій.</p> <p>3. Економіці ще не накопичено необхідного потенціалу економічного зростання. Не забезпечено зміцнення фінансової системи держави – перш за все фінансів підприємств і організацій, підвищення загальної конкурентоспроможності, структурного оновлення економіки. Не вдалося забезпечити глибокої структуризації відносин власності, запровадити повноцінні правові та організаційні механізми реалізації переваг приватної власності, всебічного зміцнення позицій національного капіталу. За умов відсутності необхідної законодавчої бази та розгалуженої інфраструктури, становлення ринкових відносин супроводжувалося глибокими деформаційними процесами, утвердженням елементів так званої віртуальної економіки (високий рівень тінізації української економіки, корупції та економічної злочинності, зростання обсягів позабанківського грошового обігу). Залежність української економіки від імпорту, вплив зростання цін імпортованих товарів на інфляційні процеси.</p> <p>Нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін, залежність від багатьох зовнішніх чинників, виконання функцій постачальника природної сировини і робочої сили для ТНК та розвинених країн, які концентрують глобальний інтелектуальний потенціал.</p> <p>Через низьку дієздатність держави у становленні ринкових відносин набули поширення нецивілізовані форми нагромадження капіталу, зміцнення позицій олігархічного капіталу, його зрощування з державною бюрократією, тенденції підпорядкування економіки та держави загалом корпоративним інтересам.</p> <p>4. Відсутність єдиної моделі демократичного розвитку. Ідеологічний плюралізм поки що спричиняє підвищену конфронтаційність політичних організацій, надмірне подрібнення політичного спектра та невміння об'єднуватися</p> <p>5. Відсутність розділеності: сфери приватного і публічного права; сфери політики і виконання законів; служби центральних і регіональних органів влади, коли ті й інші відділені від служб місцевого самоврядування пояснює неефективність реформування. По суті в жодній із сфер економічної діяльності поки що не маємо логічно завершеного системного законодавчого забезпечення.</p> <p>6. Через макроекономічну нестабільність не вдалося сформувати принципово нову, адаптовану до ринкової економіки соціальну інфраструктуру, яка є необхідною для зменшення абсолютної бідності та унеможливлення її відновлення.</p>
Зовнішні фактори	<p>Можливості</p> <p>Додаткове джерело ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проектів соціального та економічного розвитку.</p> <p>Поточна підтримка реформ щодо наближення до розвинених економік у політичному та економічному відношенні.</p> <p>Покращення адміністративної спроможності органів виконавчої влади.</p> <p>Розв'язання спільних проблем у таких напрямках як подолання бідності, енергетика (підтримка атомних станцій, діяльність Чорнобильського Фонду «Укриття») та захист довкілля, охорона здоров'я (зменшення дитячої смертності, поліпшення здоров'я матерів, обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу і започаткування тенденції до скорочення їх масштабів), забезпечення якісної освіти, забезпечення гендерної рівності, боротьба з організованою злочинністю, надійність та безпека кордону.</p> <p>Зменшення різниці у стандартах життя з розвиненими країнами.</p> <p>Адаптація національного законодавства до європейських норм та гармонізація стандартів України з нормами законодавства ЄС.</p> <p>Перспектива нового покоління угод про асоціацію, інтеграцію в економіку ЄС, спрощення перетину кордону ЄС</p>	<p>Загрози</p> <p>Неготовність України приймати допомогу, що виражається у відсутності: законопроекту у сфері зовнішньої допомоги, який би надавав гарантії донорам, у разі зміни законодавства України, щодо запровадження державного нагляду за реалізацією проектів та програм зовнішньої допомоги; власної обгрунтованої стратегії розвитку країни, що визначає пріоритети та напрями; механізму розроблення політики впровадження проектів зовнішньої допомоги як частини національної політики; ініційованні діалогу з боку уряду та наявності власних бюджетних коштів для впровадження та використання нових програм зовнішньої допомоги.</p> <p>Низька ефективність спеціально уповноваженого органу, який відповідає за розробку та реалізацію державної політики України щодо залучення та використання зовнішньої допомоги.</p> <p>Відсутність єдиної відповідальної структури у сфері зовнішньої допомоги, яка б відповідала за впровадження проектів зовнішньої допомоги їх координацію, оцінку та моніторинг.</p> <p>Відсутність в повному розумінні національного координатора допомоги, який би забезпечував спільність та логічність розвитку видів економічної діяльності або регіональних програм, опрацьовував критерії відбору проектів, організовував співфінансування та визначав пріоритети на основі рішень уряду</p>

Джерело: складено за даними Представництва ООН в Україні, Представництва ЄК в Україні, Представництва DFID та CIDA в Україні, Міністерства економіки України, Центру перспективних досліджень.

інвесторів. Донори зі свого боку визнали, що частина впроваджуваних проектів не була адаптована до реальних потреб України через відсутність стратегічних напрямів розвитку нашої держави, що сприяло зміні пріоритетів та підходів надання допомоги, які трансформувалися у нові інструменти та програми для України [1].

На сьогодні Європейська Комісія намагається змінити підходи в наданні міжнародної технічної допомоги. З цією метою запроваджуються нові методи надання донорської допомоги через переорієнтацію на секторальний підхід, який визначений як спосіб співпраці між урядом та донорами з метою розширення участі уряду в залученні ресурсів міжнародної технічної допомоги в межах сектору. По-перше, це означає підтримку державної політики та стратегії, по-друге, сприяє узгодженості між політикою, фінансуванням та фактичними результатами, і, по-третє, скорочення витрат на використання проектів та програм міжнародної технічної допомоги. Тобто донори намагаються через державні структури такі як Міністерство фінансів та державне казначейство скоротити витрати на обслуговування коштів міжнародної технічної допомоги [8].

За допомогою такого підходу робота в секторі основана на комбінованому впливі уряду та всіх донорів в межах сектора, а також надає можливість залучати зацікавлених підприємців, інвесторів з приватного сектора та неурядових організацій. Ці скоординовані зусилля зроблені на основі цілей, встановлених урядом, і в рамках узгодженої державної програми витрат в секторі. Узгоджені державні витрати в секторі відображені в бюджетних програмах, що формуються на основі стратегій окремих сфер та видів економічної діяльності і регіональних стратегій, в яких затверджений механізм виділення та використання коштів [2].

Однак через невідповідність встановленим критеріям, впровадження цього інструменту може обернутися для України значними додатковими витратами ресурсів. Для успішної імплементації нових підходів роботи донорів необхідно реформувати систему залучення та використання зовнішньої допомоги. З цією метою необхідно:

- удосконалити інституційну структуру управління та координацією зовнішньої допомоги в складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України шляхом створення національного підрозділу з координації зовнішньої допомоги (НПКЗД), який буде безпосередньо підпорядковуватися Національному Координаторові зовнішньої допомоги (НК) – першому віце-прем'єр-міністру України – міністру економічного розвитку і торгівлі України, який буде представником політичного рівня з боку уряду для діалогу з донорською спільнотою, відповідальний за визначення стратегії залучення зовнішньої допомоги, погодження стратегічних програм або меморандумів донорів щодо України, підписувати фінансові пропозиції або щорічні програми дій/Опису заходів та Угоди про фінансування, нести загальну відповідальність за координацію зовнішньої допомоги та діяльність до-

норів, звітувати прем'єр-міністру України та Верховній Раді України щодо питань залучення та впровадження зовнішньої допомоги.

Керівник НПКЗД буде мати статус заступника НК – голови урядово-донорської робочої групи, до посадових обов'язків якого буде відноситися: імплементація функцій НК, підготовка переговорів НК з донорською спільнотою, гармонізація та узгодження пріоритетів уряду з зовнішньою допомогою, погодження результатів тендерів щодо закупівель та виконавців проектів.

До компетенції створеного підрозділу на теперішньому етапі необхідно включити повноваження в сфері міжнародної технічної допомоги, повноваження щодо залучення позик міжнародних фінансових організацій МФО, в майбутньому – повноваження щодо співробітництва з Європейським Союзом та щодо надання зовнішньої допомоги. Роль підрозділу щодо питань зовнішньої допомоги розвитку повинна полягати у двох завданнях: координації донорів та діалозі з ними; внутрішньої координації різних адміністративних підрозділів. До основних функцій має відноситися: підготовка та опрацювання стратегічних документів з питань зовнішньої допомоги, фінансових пропозицій або щорічних програм дій/опису заходів, угод про фінансування, внутрішня координація тематичних груп та робочих підгруп, підготовка програм і управління проектними циклами та опрацювання критеріїв відбору проектів, організація виконання проектів, підготовка оціночних та моніторингових звітів впровадження проектів, реєстрація та видача дозвільних документів, збору інформації щодо проектів і програм зовнішньої допомоги, введення статистичної бази даних проектів зовнішньої допомоги, збір фінансової інформації щодо фактичного використання ресурсів, менеджмент коштів зовнішньої допомоги, контроль закупівель та фінансове управління проектами [10].

Для координації донорів та внутрішньої координації різних адміністративних підрозділів доцільно використовувати існуючий механізм співпраці урядово-донорської робочої групи та тематичних підгруп. НПКЗД має бути секретаріатом урядово-донорської робочої групи (УДРГ). В існуючу структуру УДРГ та тематичних підгруп необхідно внести наступні зміни: з української сторони до складу УДРГ крім представників Секретаріату Кабінету Міністрів, НПКЗД, Міністерства закордонних справ необхідно долучити представників Міністерства фінансів України, а до роботи в робочих підгрупах головуючим необхідно долучити представників облдержадміністрацій.

Однією з переваг України перед іншими країнами, в яких було запроваджено бюджетну та секторальну підтримку, є використання програмно-цільового методу управління бюджетними коштами, який реалізується через бюджетні програми та державні цільові програми.

Для оптимізації використання ресурсів міжнародної технічної допомоги та ресурсів держбюджету необхідно поєднати традиційну структуру Проектного циклу управління

програмою/проектом ЗДР та етапи програмно-цільового методу планування державних видатків. Зазначені програми ідентифікувати як програми спільного фінансування (ПСФ). З цією метою надаємо наступне визначення Програми/ проекту спільного фінансування (далі – ПСФ) – інструмент узгодження витрат бюджету і ресурсів донорів із очікуваними результатами досягнення стратегічних цілей та завдань. Цілі, на які мають бути спрямовані програми/ проекти спільного фінансування, обумовлені стратегією соціально-економічної політики держави.

У цьому контексті варто зазначити, що виконавець, визначений в бюджетній програмі, та виконавець проекту зовнішньої допомоги повинен бути одним, а замовник чи розробник виступає в ролі бенефіціара.

Оскільки на сьогодні прикладом впровадження бюджетних програм є державні цільові програми, то в алгоритмі розроблення бюджетних програм з використанням зовнішньої допомоги будуть розглянуті етапи впровадження саме державних цільових програм. На рисунку представлений алгоритм розроблення та реалізації програм/ проектів спільного фінансування.

Відповідно до наведеної інформації зазначений алгоритм передбачає реалізацію таких дій:

1. За участю спеціалістів із стратегічного планування розробляється та затверджується урядова стратегія, яка має

сприяти: інформуванню урядового бачення майбутнього країни щодо конкретних стратегічних цілей та завдань; ефективному використанню ресурсів, завдяки наявності чітких пріоритетів; створенню інструменту оцінювання результатів та механізму запровадження змін [6].

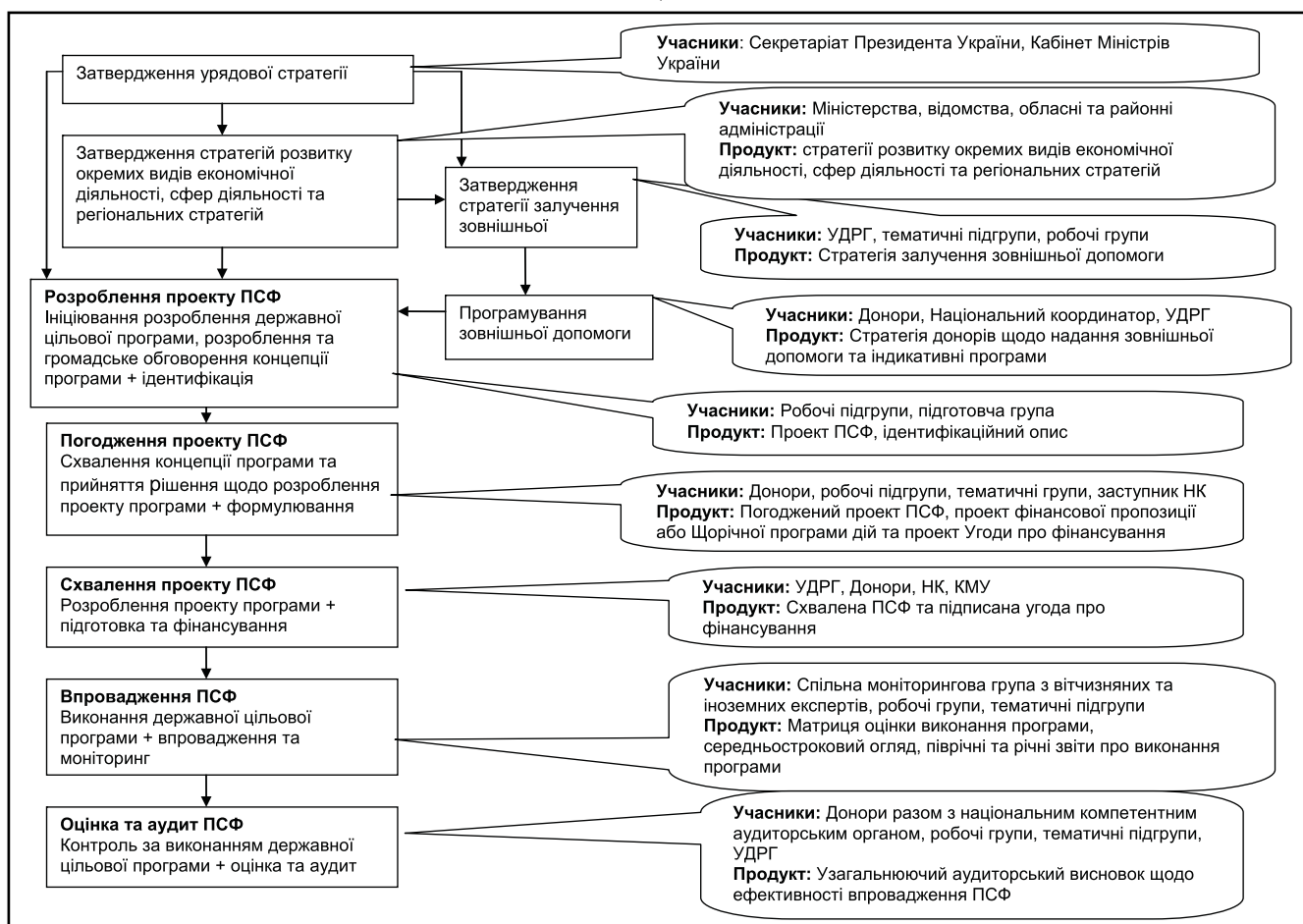
2. На основі пріоритетів, визначених в урядовій стратегії, розробляються стратегії розвитку окремих видів економічної діяльності, сфер діяльності та регіональні стратегії.

3. Після визначення напрямів розвитку держави НК зовнішньої допомоги ініціює розроблення та затвердження Стратегії надання зовнішньої допомоги.

4. З боку донорів наступним кроком є програмування зовнішньої допомоги, що виражається в затвердженні стратегічних програм або меморандумах щодо України та індикативних програм. Відповідно до загальноприйнятої практики ці документи погоджуються та підписуються НК.

5. Після затвердження вищенаведених документів розпочинається робота з розроблення ПСФ. Ініціатором розроблення ПСФ виступає головний розпорядник бюджетних коштів – бенефіціар на центральному та регіональному рівнях.

Практично цей процес повинен виглядати наступним чином. При координації спеціалістів НПКЗД на основі стратегії залучення ЗДР учасниками робочих підгруп здійснюється планування, визначення та формулювання завдань в рамках ПСФ. Відповідно до цих завдань відповідальний донор готує

Адаптований алгоритм розроблення бюджетних програм із використанням зовнішньої допомоги

проект ідентифікаційного опису або опису дій. Після підготовки проекту опису дій, урядово-донорська робоча група ініціює створення підготовчої групи, до складу якої мають увійти представники від відповідального бенефіціара, вітчизняні та зарубіжні експерти, з метою розроблення проекту ПСФ.

6. Після доопрацювання, з врахуванням рекомендацій і зауважень, української сторони проекту ПСФ та зі сторони донорів підготовки проекту фінансової пропозиції або щорічної програми дій/Опису, відбувається погодження ПСФ. Зазначена фінансова пропозиція або Щорічна програма дій/Опис заходів, крім внутрішнього погодження у донорів, в обов'язковому порядку має бути погоджена НК.

7. На основі проекту ПСФ та підготовленої фінансової пропозиції або щорічної програми дій/Опису зі сторони донорів приймається рішення про фінансування, тобто підписується донором та НК Угода про фінансування, а зі сторони Уряду схвалюється ПСФ. На цьому етапі вже визначено задачі, результати, ресурси, виконавець, реципієнт, графік та бюджет ПСФ, планування основних компонентів, строки виконання ПСФ. Після чого головуючи тематичних груп ініціюють створення Спільної моніторингової групи (СМГ) з національних та донорських експертів, а також до її складу входить бенефіціар.

8. Впровадження ПСФ пов'язаний з двома видами діяльності: ведення проекту до досягнення поставлених завдань; ведення документації про хід реалізації проекту відповідно до положень календарного плану. Роль бенефіціара та учасників робочих підгруп полягає у імплементації ПСФ на технічному рівні.

9. Оцінка та аудит ПСФ повинна здійснюватися донорами спільно з відповідним національним аудиторським органом, результатом якої є узагальнюючий аудиторський висновок щодо ефективності впровадження ПСФ.

Використання програм спільного фінансування дозволить Україні:

1. Адаптувати світові донорські тенденції відповідно до свого внутрішнього середовища.

2. Брати участь у підготовці фінансових пропозицій або щорічних програм дій/Описів.

3. Брати участь у тендерах при виборі виконавців проектів та долучати для участі в них українські компанії.

4. Впливати на хід реалізації проектів та здійснити децентралізацію повноважень у сфері технічної допомоги шляхом надання бенефіціару важелів впливу на реалізацію проектів.

5. Запровадити спільну систему моніторингу та оцінки програм.

6. Проводити оцінку та аудит використаних ресурсів донорів та мати змогу отримувати висновки щодо ефективності реалізації проектів.

7. Запровадити принцип заборони допомоги, якщо вона призводить до погіршення ситуації.

Спільне фінансування має ряд потенційних переваг у порівнянні з використанням окремо проектного фінансування: во-

но може зменшити операційні витрати шляхом впровадження спільної системи звітності, виплат, бухгалтерського обліку та процедур закупівель для тих видів діяльності, які в іншому випадку були б профінансовані за допомогою ряду окремих проектів; поєднати дії декількох донорів в рамках одного фінансового механізму може полегшити процес гармонізації з політиками уряду та системами планування видатків; може закласти корисне навчальне підґрунтя для побудови довіри між урядом та донорами і тому полегшити рух в напрямку прямої бюджетної підтримки та використання урядових процедур.

Крім того, використання механізму адаптації донорських програм надасть змогу підвищити ефективність використання ресурсів донорів та держбюджету. Адже на сьогодні для економіки України є важливим розширення можливості доступу до позабюджетних коштів при формуванні організаційно-економічного механізму виконання програм соціально-економічного розвитку України, в яких державний бюджет виступає основою фінансування [9].

Висновки

Відповідно до світових тенденцій основою для ефективного використання коштів зовнішньої допомоги є готовність України сприймати допомогу, що виражається у наявності власної обґрунтованої стратегії розвитку країни, визначених пріоритетів, ініціюванні діалогу з боку уряду та наявності власних бюджетних коштів для впровадження та використання нових програм зовнішньої допомоги. В Україні має існувати чіткий інституційний механізм координації зовнішньої допомоги, статус і функції якого мають забезпечити належний рівень координації та ініціативної співпраці з донорами відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку нашої держави. Діяльність цього органу має бути підтримана відповідними законодавчими та виконавчими механізмами реалізації, такими як закон про зовнішню допомогу, національна стратегія розвитку, національна програма залучення та використання зовнішньої допомоги уряд має проявляти більше ініціативи, виходячи з прийнятої програми та стратегічних напрямів розвитку для ефективної співпраці з донорською спільнотою.

Література

1. Базиліук А.В. Миненко О.О. Економічні наслідки в організації агробізнесу України // Актуальні проблеми економіки 2010. – №9. – С. 24.
2. Європейський інструмент сусідства та партнерства «Стратегія ЄС щодо України на період 2007–2013 роки» // <http://www.de-lukr.org.ua>
3. Звіт з координації заради розвитку // www.oda-coordination.org.ua
4. Звіт про проведення оцінки «Потреби зміцнення спроможності у сфері зовнішньої допомоги в Україні: ефективність, координація, менеджмент» // http://www.un.org.ua/files/ua_acr_report.pdf

5. Кістерський Л., Скрепова І., Липова Т. Ефективність міжнародної технічної допомоги Україні // Економіка України. – 2006. – №5. – С. 74–75.

6. Мусіна Л.О. Стратегія реформ у програмних документах Уряду України // Збірник статей II Міжнародної науково-практичної конференції «Інформація, аналіз, прогноз – стратегічні важелі ефективного державного управління». – 2001. – №1. – С. 10.

7. Нанівська В.І., Шумило О. Ефективність надання Україні технічної допомоги потрібно суттєво підвищити // Вісник Міжнародний центр перспективних досліджень. 2003. – №175. – С. 5.

8. Настанова з питань загальної бюджетної підтримки // <http://www.delukr.org.ua>

9. Національна доповідь «Цілі розвитку тисячоліття Україна 2010» // http://www.undp.org.ua/files/ua_53509MDGS_UKRAINE2010_UKR.pdf

10. Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_271

11. Програма розвитку ООН «Звіт про діяльність 2005–2007» // http://www.undp.org.ua/files/ua_23170Undp_report_ua.pdf

М.М. ПОГРЕБНЯК,

к.е.н., завідувачий кафедрою економіки підприємства, Кримський інститут економіки та господарського права

Застосування принципу планомірності при державному регулюванні перехідної економіки

У статті розглянуто особливості застосування принципу планомірності при державному регулюванні перехідної економіки. Досліджено особливості дії ринкових сил і обґрунтовано необхідність планового впливу держави на ринкову економіку. Вивчено сильні та слабкі сторони ринку і держави. Розглянуто закономірності застосування принципу планомірності при державному регулюванні економіки та запропоновано графічну модель визначення оптимального ступеня такого впливу. Зроблено висновки.

В статье рассмотрены особенности применения принципа планомерности при государственном регулировании переходной экономики. Исследованы особенности действия рыночных сил и обоснована необходимость планового влияния государства на рыночную экономику. Изучены сильные и слабые стороны рынка и государства. Рассмотрены закономерности применения принципа планомерности при государственном регулировании экономики и предложена графическая модель определения оптимальной степени такого влияния. Сделаны выводы.

The article describes the features of the principle of planning for state regulation of transition economy. The features of market forces and the necessity of the planning impact of the public sector to market economy are investigated. The strengths and weaknesses of the market and the public sector are studied. Regularities of the principle of planning for state regulation of the economy and proposed a graphical model of determining the optimal degree of such influence are researched. Conclusions are made.

Постановка проблеми. З початку ХХ століття посилення процесів усупільнення виробництва – поглиблення суспільного поділу праці, розвиток спеціалізації і формування розгалуженої системи організаційно-економічних відносин – робить окремі ланки економіки все більш взаємозалеж-

ними. Звідси випливає об'єктивна необхідність у взаємопов'язаному здійсненні економічних процесів, у планомірному регулюванні структури економіки як єдиного цілого.

Визнання економіки як надскладної динамічної системи з надвисокою кількістю діалектично взаємопов'язаних елементів та процесів призвело до розуміння планомірності як їхньої спрямованості у майбутнє. В той же час планомірність не є іманентною властивістю економічної системи, вона завжди привноситься за ініціативою її суб'єктів як механізм погодженого і скоординованого встановлення взаємозв'язків з метою досягнення цілей у процесі економічної діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Переважна більшість українських фахівців-дослідників цього питання, такі як Л.І. Антошкіна, Н.М. Бабіч, В.Ф. Беседін, І.В. Беседін, І.К. Бондар, Ю. Архангельський, Б. Панасюк та інші, висловлюються про те, що роль планування завжди має бути значимою, особливо в перехідний період¹, оскільки перевага спонтанності суспільного розвитку над цілеспрямованістю, коли механізми саморегулювання тільки формуються, завжди носить руйнівний характер, що і підтверджується вітчизняною практикою [12]. Але в існуючих публікаціях питання щодо обґрунтування необхідності застосування принципу планомірності при державному регулюванні перехідної економіки висвітлено недостатньо повно і потребує розширення і доопрацювання. Разом із тим у літературі відсутні дослідження щодо визначення оптимального ступеня планового впливу на перехідну економіку.

Зважаючи на вищезазначене, **метою** даної **статті** є дослідження особливостей застосування принципу планомір-

¹ За класифікацією ЄБРР, Україна, як і інші країни Радянського Союзу, має перехідну економіку, тобто процес реформування економіки за ринковими принципами ще не закінчено [6].